

Izabela Desperak, Inga B. Kuźma

Uniwersytet Łódzki

WSTĘP

Publikacja *Wciąż pod prąd? Reformatorki – buntowniczkki – rewolucjonistki* jest plonem konferencji o przydługim nieco tytule *Niepokorne – buntowniczkki – reformatorki – aktywistki, czyli kobiety dokonujące transformacji rzeczywistości*, która odbyła się w maju 2015 roku na Uniwersytecie Łódzkim. Tytuł konferencji przyciągnął ogromną liczbę zainteresowanych referentek i referentów z obszaru licznych dyscyplin naukowych, w rezultacie książka zawiera wybór jedynie części tekstów powstałych na bazie wygłoszonych referatów, i mamy nadzieję wydać jeszcze jeden tom pokonferencyjny.

Zainteresowanie badaczek i badaczy tematyką konferencji i będąca tego rezultatem publikacja wynikają po części z interdyscyplinarności tematu, po części zaś ze skupienia się na problematyce kobiet niepokornych, zagadnień buntu, niezgody na zastaną rzeczywistość, czy wreszcie różnie pojmowanej nienormatywności. W rezultacie do książki trafiły teksty powiązane ze sobą różnymi nićmi i próba ich podzielenia na tradycyjnie definiowane subdyscypliny naukowe niekoniecznie oddaje wachlarz ich różnorodności. Układ książki próbuje wpisać się w tradycyjny podział na subdyscypliny, jednak nie do końca się to nam udało. Publikację otwierają teksty poświęcone aktywistkom, ale ostatni, zamykający ją tekst, choć nawiązuje tematycznie do poprzedniego, odnoszącego się do teatru, do kwestii aktywizmu powraca. Gdzie kończy się teatr, a zaczyna aktywizm, trudno odpowiedzieć w obliczu tekstu Magdaleny Hasiuk o teatrach więziennych.

Pierwsza część książki, poświęcona aktywistkom, obejmuje różnorodne zagadnienia i tematy. Anna Nowakowska-Wierchoś opisuje polskie emigrantki, które w latach 20. minionego wieku „zamiast pilnować garów mieszają się do polityki”. Kamila Orman i Justyna Lipko-Konieczna przedstawiają kobiece formy oporu w obozach internowania w czasie stanu wojennego w Polsce, a Justyna Szymańska opisuje współczesny kobiecy bunt w realiach Europy Środkowej, czyli ukraiński ruch Femen (znajdziemy tam pewne analogie do tekstu o teatrach więziennych). Zuzanna Stasiak przenosi nas na inny kontynent, bo aż do Indii, opisując walkę Sunithy Krishman z seksualnym niewolnictwem, ale nie łudźmy się, zjawisko to obecne jest nie tylko w Indiach, ale i w Europie. Tekst Wojciecha Sitarza dotyczy

kraju Polakom geograficznie bliższego, bo Rosji, i dotyczy problematyki LGBT oraz swoistego sprzeciwu Leny Klimovej wobec obowiązującego w tym kraju zakazu „propagandy homoseksualnej” – w postaci inicjatywy Dzieci 404, działania pomocowego i dziennikarskiego jednocześnie. Problematykę płciowej nie/normatywności rozwija Kamil Potrzuski w swym tekście o sportowych definicjach kobiecości i towarzyszących im kontrowersjach.

Następna część dotyczy idei korespondujących z tematyką tomu. Jest to oczywiście współczesny feminizm, reprezentowany przez Rosi Braidotti w analizie Agnieszki Jagusiak, i mniej w Polsce znane stanowisko feministek postkolonialnych wobec wojny z terroryzmem po 11 września 2001 roku, pióra Aleksandry Różalskiej. Filozofię wielości klasyczki Hanny Arendt odkrywa z nowej perspektywy Edyta Pietrzak, a o wciąż zbyt mało znanej współczesnej ekonomii feministycznej pisze Wiktoria Domagała. Krytyczną analizę podejścia feministycznego do nauk o polityce prezentuje z kolei Łukasz Wawrowski, a o praktycznym wymiarze nauki z perspektywy gender dowiadujemy się z tekstu Anny Knapieńskiej, analizującej sytuację kobiet w naukach znanych jako STEM (*science, technology, engineering, mathematics*).

I następnie, ze świata idei przeskakujemy do domu i prywatnej codzienności. Izabela Orszulak-Dudkowska ukazuje ją poprzez herstorię pracy domowej, ukazaną przez analizę rachunków domowych kobiet prowadzonych niemal przed stuleciem. O praktycznych i teoretycznych wyzwaniach wobec współczesnych definicji pracy opiekuńczej pisze Bartosz Śłosarski, nawiązując niejako do poprzedniej, poświęconej teoriom i ideom części. Z kolei Beata Rynkiewicz opisuje „niebezpieczne związki” między feminizmem, macierzyństwem i ich kulturowymi definicjami na polu współczesnej literatury polskiej, by przygotować czytelniczki i czytelników na kolejne ujęcie tematu niepokorności, czyli bycia „pod prąd” na polu literatury, sztuki i teatru.

Ale tekst Magdaleny Ozimek o malarce Fridzie Kahlo nie da sprowadzić się do klasycznego pisania o sztuce, to politologiczna analiza pisana z perspektywy teorii polityczności. Tekst Dagmary Rode o Ewie Partum, choć pisany z innej perspektywy, zadaje podobne pytania o rolę kobiet w sztuce, wtedy i teraz, nawiązując jednak do wątku obecnego zaznaczonego wcześniej przez Kamilę Orman: „łódzkości”, wszak Ewa Partum związana jest także z Łodzią. Geograficzny przeskok i powrót do literatury przynosi tekst Grażyny Zygałdo o filozofii pisarstwa Glorii Angeliny Anzalduy, niezbyt znanej jak dotąd w Polsce. Pisarstwo doskonale znanej w Polsce nie tylko w kręgu specjalistek i specjalistów Izabeli Filipiak przedstawia zaś Ewa Baniecka, wskazująca na jego przesłanie społeczne bycia po stronie wykluczonych – wracamy więc do aktywizmu, działania, sprzeciwiania się zastanej rzeczywistości, które to idee spajają książkę.

Następne teksty dotyczą filmu i teatru. Ewelina Wejbert-Wąsiewicz bada sytuację reżyserek w polskim filmie, Elżbieta Durys poświęca swą analizę jednej z nich,

Małgorzacie Szumowskiej, a Aleksandra Kijewska przygląda się kinu libańskiej reżyserki Nadine Labaki. Dariusz Leśnikowski opisuje kobiety z teatralnego marginesu, a Magdalena Hasiuk przedstawia działalność teatrów więziennych – który znów nas odsyła do pierwszego w spisie treści tematu aktywizmu i działania pod prąd. Koło się zamyka...

Izabela Filipiak (jedna z bochaterek drukowanych tu tekstów) we wstępie do polskiego wydania *Fun Home* Alison Bechdel pisze o odmienności kobiecego pisanie, zwracając uwagę na jego nielinearność, cykliczność przeciwstawianą linearnym strukturom męskocentrycznym narracji i porównując te różnice do płciowego zróżnicowania na gruncie seksualności. Choć tom prezentowany czytelniczkom i czytelnikom stworzony został przez kobiety i mężczyzn pospół, jego struktura, nie do końca powolna sztywnym uniwersyteckim hierarchiom odwzorować ma ową kobiecą specyfikę¹. Wynika ona raczej z kobiecej tematyki niż specyfiki, i dostępna jest badaczkom i badaczom obojga płci, jak się wydaje. Mamy nadzieję, że czytelniczki i czytelnicy odkryją w każdym z tekstów z osobna i w książce jako całości to co obiecujemy we wstępie – i coś jeszcze.

¹ I. Filipiak, *Fun Home, czyli żałoba po nieobecności*, wstęp do: Alison Bechdel, *Fun Home*, Timof i Cisi Wspólnicy, 2008.